

Nezastupitelnost marxistické sociologie

„...z negativních zkušeností nelze přirozeně vyvozovat potřebu skončit se sociologickými výzkumy, s výukou sociologie na vysokých školách.

Je třeba uvážit, že mimo jiné právě dlouhotrvající přerýv ve výuce sociologie v minulosti objektivně přispěl k různým nežádoucím ‚módním‘ tendencím, zejména jevům nekritického obdivování soudobé buržoazní sociologie...“ (Z referátu prof. L. Hrzala K aktuálním úkolům filosofie a sociologie, předneseného na semináři komunistů – pracovníků v oblasti filosofie a sociologie v Solenicích v dubnu 1973.)

V prvé polovině roku 1973 bylo skutečně několik jednání, která ve svých impulsích, námětech a závěrech nastiňují základní orientaci, jež v dalším období podstatně ovlivní rozvoj marxistické sociologie v Československu. Jde například o valné shromáždění Československé sociologické společnosti, které se konalo dne 18. 1. 1973 v Praze a uskutečnilo významná organizační a kádrová opatření, a zejména pak o celostátní seminář filosofů a sociologů, uspořádaný presidiem ČSAV a oddělením školství a vědy ÚV KSČ v dubnu 1973. (Teze úvodního referátu tohoto semináře uveřejnil Sociologický časopis v č. 4 a některá z dalších vystoupení jsou zařazena v tomto čísle.)

Na semináři došlo jednak k velmi zevrubnému shrnutí poznatků z analýzy rozkladného procesu ve filosofii, sociologii a příbuzných oborech v šedesátých letech, jednak byl posouzen současný přínos těchto disciplín v oblasti socialistické výstavby, rozvoje nových společenských vztahů a formování socialistického člověka a jeho vědomí.

Sociologické práce se významně dotýká i červencové plenární zasedání ÚV KSČ, které se zabývalo současným stavem a dalšími úkoly československého školství. Výchova nových, odborně připravených kadrů je totiž základním předpokladem dalšího rozvoje sociologie.

První polovina roku 1973 je tedy i pro marxistickou sociologii konkretizací kon-

cepce XIV. sjezdu KSČ, nastiňující jak nejúčinněji a nejefektivněji vstoupit do procesu formování socialistického vědomí v podmínkách budování socialismu.

Socialistická společnost se nemůže obejít bez marxistické sociologie. To je téma, k němuž se zasvěceně vyslovil ředitel Institutu sociologických výzkumů v Moskvě M. Rutkevič, když v lednu tohoto roku odpovídal na otázky redaktorů časopisu *Literaturnaja gazeta*. M. Rutkevič hovořil o tom, co způsobilo „ztrátu písmene“ v názvu Institutu (IKSI – Institut konkretnych socialnych issledovanij – se změnil na ISI – Institut sociologičeskich issledovanij). Změna názvu je vyjádřením tendence vytvořit vědeckou základnu nejen pro sociologické výzkumy v rámci Sovětského svazu, ale i pro spolupráci se socialistickými institucemi, jež pracují v ostatních socialistických zemích, základnu umožňující komplexní rozvoj sociologické teorie a profesionálně organizovaných výzkumů. Rutkevič při té příležitosti uvedl, že v Sovětském svazu vlastně už deset až patnáct let působí podnikoví sociologové v různých závodech a továrnách i ve výzkumných laboratořích. Jejich činnost je dnes už institucionalizována. Institut sociologičeskich issledovanij usiluje také o to přispět ke zlepšení spojení mezi pedagogickými pracovníky, kteří připravují sociologické kádry, a podnikovými sociology, kteří „působí v terénu“.

K realizaci podobného úkolu máme u nás zatím stále dost daleko.

V uvedeném interview Rutkevič dále řekl, že bylo překonáno období „samoobrazování“. V Sovětském svazu se přistupuje k intenzivní přípravě mladých specialistů-sociologů na vysokých školách. Tato příprava je zajišťována nejen speciální katedrou filosofické fakulty Moskevské státní university, ale také v seminářích a kursech sociologie organizovaných na dalších vysokých školách, jako jsou například Moskevský inženýrsko-ekonomický institut či Leningradský filosoficko-ekonomický institut, a na pracovištích Akademie věd SSSR.

Kdo zná tyto skutečnosti a kdo sleduje nejen kvantitativně značně rozsáhlou, ale i teoreticky velmi erudovanou produkci sociologů Sovětského svazu v posledních letech, entuziasmus, s nímž zejména nastupující generace dobře připravených odborníků vstupuje na „kolbiště společensko-vědní teorie“, ten jistě bude souhlasit s tím, že v nejbližších letech budeme jen s velkými obtížemi „držet krok“.

Rozvoj marxistické sociologie v SSSR je podložen potřebnou ideovou přípravou, je proniknut ideologickými a metodologickými postuláty marxistické světonázorové orientace a je spojen se znalostí, kritickým posuzováním a přehodnocováním výsledků buržoazní sociologie.

Socialistická společnost se nemůže obejít bez skutečných sociologů, hluboce oddaných myšlence marxismu-leninismu a bytostně spojených s lidem své země. Velice snadno se však obejde bez „legendárních vědeckých pracovníků“, jejichž teoretická produkce spočívala výhradně nebo téměř výhradně ve verbální ekvilibristice a v „ko-

ketování“ s politikou a kteří při prvé příležitosti zrazovali to, co dříve proklamovali.

Socialistická společnost potřebuje lidi schopné teoretické práce, mající odvahu přiznat své chyby a sílu je napravit, schopné přinést nové teoretické inovace marxismu do našich dnů, do problému výstavby této společnosti.

Při známých intelektuálních sklonech k „zahledění se do svého já“ se budeme muset stále zabývat problémem, jak vytvořit takové sociální klima vědecké práce, v němž by autorita vědeckého pracovníka byla dána především autoritou jeho myšlenek a schopností přispět k realizaci politiky strany.

Jen socialistická společnost má možnost vytvořit pro vědeckou práci takové prostředí, které pozitivně stimuluje badatele k práci ve prospěch celku a znemožňuje zaměřovat celospolečenské zájmy za skupinové, resortní, institucionální či osobní.

Po zkušenostech z minulých let nelze nepřipomenout, že marxistický sociolog musí být osobností, která v třídním a konkrétně historickém nazírání na svět se dovede postavit na stranu revolučního pokroku, dovede obhájit svou pravdu a ve vlnách různých -ismů nemění svůj rukopis.

Sociologické poznání dnes vstupuje do sociálních rozporů společnosti v mnoha rovinách. Ve všech rovinách však usnadňuje to, co je v praxi každého politického hnutí (socialismus nevyjímaje) tak těžké: sladit vysoké ideály s dlouhodobými cíli a věcností každodenního zápasu, který vede KSC, sladit závěry vědecké teorie s náladami mas, se stavem hnutí, s možnostmi ekonomiky atd.

Snad právě v tomto smyslu je dnes marxistická sociologie nejvíce nezastupitelná.

Redakce Sociologického časopisu